

mürğ-i dil zülf-i perîşânındadır / Kanda ol-
sam ey perî gönülüm senin yanındadır" (Fu-
zûlî) beytinde revî harfî "perîşân" ve "yan"
kelimelerinin son harfî olan "n" dir. "ı" se-
si harekeyle karşılandığından sonraki ilk
harf olan "n" vasil, "d" hurûc, â (elif) me-
zîd, ikinci "d" ve "r" nâire harfleridir. "Ârı-
zın arz et güle gül-şende zîbâlanmasın /
Serve göster kaddini nâz ile ra'nâlanma-
sın" (Ahmed Paşa) beytinde "-lanmasın" ek
halinde ve revîden sonra vasil, hurûc, me-
zîd ve nâire harflerinin bulunduğu bir re-
difdir. "Efendimsin cihanda i'tibârım var-
sa sendendir / Mîyân-ı âşıkanda iştihârım
varsa sendendir" (Şeyh Galib) beytinde
"... im varsa sendendir" sözü hem ek hem
de iki kelimeden oluşmuş rediftir. Bazan
redif baştaki kafiyeyle sonra mısraın ta-
mamını oluşturur: "Safâ-yı aşkı kim anlar
kiminle söyleşelim / Vefâ-yı aşkı kim an-
lar kiminle söyleşelim" (Lâedri). "Seni kav-
linde yalan derler idi gerçek imiş / Ben
inanmazdım inan derler idi gerçek imiş"
(Nevî) beytinin her iki mısraında yer alan
"... derler idi gerçek imiş" bölümü redif-
tir.

Revî harfinden sonraki her şeye redif
denilmesi gerektiğini, böylece vasil, hu-
rûc, mezîd ve nâire tabirlerine ihtiyaç kal-
mayacağını, bunun da zorluğu ortadan
kaldıracağını söyleyen Muallim Nâci redifi,
"mısra veya beyitlerin sonunda revîyi ta-
kip eden ve aynen tekrarlanan bir veya
birden ziyade şey" olarak tanımlamış, ta-
nımdaki "şey" kelimesini "bir harf, bir ke-
lime veya ifade" şeklinde açıklamıştır. Mu-
allim Nâci'nin bu teklifi daha sonra genel
kabul görmüş ve Türk edebiyatı ürünleri-
nin kafiye düzeni tanımlanırken bir ölçü
olarak benimsenmiştir.

Redifli şiirlere "müreddef" denir. Redif
Türk ve İran şiirine özgü bir ses ögesidir.
Arap şairleri redife ilgi göstermemiştir. Re-
difin önemli bir işlevi de divan şiirinde bazı
gazellere ve özellikle kasidelere ad olması-
dır. Necâtî Bey'in "döne döne", Hayâlî Bey'in
"bilmezler", Şeyhülislâm Yahyâ'nın "gönül",
Nedîm'in "kâfir" redifli gazellerinde redif-
ler söz konusu gazelleri adlandırmada kul-
lanılmıştır. Ahmed Paşa'nın "kerem" re-
difli kasidesi "Kerem Kasidesi", Fuzûlî'nin
"su" redifli kasidesi "Su Kasidesi", Bâkî'-
nin "sünbül" redifli kasidesi "Sünbül Kasi-
desi", Sünbülzâde Vehbî'nin "sühan" redifli
kasidesi "Sühan Kasidesi" olarak anılmak-
tadır.

Redifin ek olsun, kelime olsun ilgili her
mısra da hiç değişmeden tekrarlanması
genel bir kuraldır. Bazı şairler zaman za-
man yeni redif denemelerine başlamış-

tur. Necâtî Bey, "Bir yüzü gül gonca-leb
dil-dâr dersin işte sen / Sen güle bülbül
gibi kim zâr dersin işte ben" matla'lı ga-
zelinde "dersin işte"den sonra bir beyit-
te "sen", diğerinde "ben" redifini kullanıp
çift redif denemesi yapmıştır.

Türk halk şiirinin en eski ve en önemli
ses öğelerinden biri olan redife halk şair-
leri kafiyeyle daha çok önem vermişler-
dir. Şiirlerinde yarım kafiye kullanmaktan
doğan yetersiz ses âhengini redifle gider-
meye çalışmışlar, duygu, düşünce ve ben-
zetmelerinde büyük ölçüde rediften fay-
dalanmışlardır. Bazı kaynaklarda halk şii-
rinde redife "döner ayak" denildiği belir-
tilmekteyse de bu adlandırma doğru de-
ğildir. Döner ayak, halk şiirinde aynı sesi
içeren farklı kelimelerle meydana getirilen
ayak, yani kafiye'dir. Tanzimat, Servet-i
Fünûn ve Fecr-i Âtî şairleri klasik Türk şi-
irinin etkisiyle, Cumhuriyet dönemi şair-
leri de Millî Edebiyat akımı ve halk şiirinin
etkisiyle şiirlerinde redife yer vermişler-
dir. Redif divan ve halk şiirindeki yerini ve
değerini yeni Türk şiirinde tamamen yi-
tirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muallim Nâci, *İstılâhât-ı Edebiyye*, İstanbul
1307, s. 78-86, 177; Hikmet Dizdaroğlu, *Halk Şi-
rinde Türler*, Ankara 1969, s. 37; Yahya Kemal
Beyatlı, *Edebiyâta Dâir*, İstanbul 1971, s. 133-
134; Tâhirülmevlevî, *Edebiyat Lûgatı*, İstanbul
1973, s. 78-80; Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir
Bilgisi*, Ankara 1983, s. 68-72, 80-82, 91-92; İs-
kender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*,
Ankara 1989, II, 13-15; Doğan Kaya, *Âşık Edebi-
yatı Araştırmaları*, İstanbul 2000, s. 42, 396; Tu-
ran Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimle-
ri Sözlüğü*, İstanbul 2001, s. 342-345; "Redif",
TDEA, VII, 301-302; İsmail Durmuş v.dğr., "Ka-
fiye", *DİA*, XXIV, 150-151.

NURETTİN ALBAYRAK

REDİF

(رديف)

II. Mahmud zamanında sancaklarda teşkil edilen ordu.

Tam adı Redif-i Asâkir-i Mansûre veya
Asâkir-i Redife-i Mansûre olan bu ordu-
nun kuruluş amacı, Yeniçeri Ocağı'nın ilga-
sını (1826) müteakip Asâkir-i Mansûre-i
Muhammediyye adıyla oluşturulan yeni or-
duya destek sağlamak ve halkı uzun süre
mecburi hizmette tutmadan kendi böl-
gelerinde eğiterek iç güvenliği sağlamak-
tı. Sözlük anlamı "arkadan gelen, birinin
ardından giden kimse" olan redif kelimesi
burada "fiilî ve muvazzaf ordunun yede-
ği" (ihtiyatî kuvvet) mânasında kullanılmış-

tır. Bu ordunun en önemli özelliği subay-
larının ve "efrâd-ı redife" denilen erlerinin
dâimî statüde oluşuydu.

Redif askerî teşkilâtı 8 Temmuz 1834'-
te Redif Kanunnâmesi'nin çıkarılmasıyla
oluşturuldu ve gereğinin yapılması Seras-
ker Koca Hüsrev Paşa'ya havale edildi. Ar-
dından redif teşkilâtı kurulacak yerlerin
vali ve mutasarrıfları durumdan haberdar
edildi. *Takvîm-i Vekâyî*'de yeni ordu hak-
kında bilgi verildi, ayrıca redif taburlarının
başına mahallî hânedan ve kişizadelerden
subaylar getirileceği duyuruldu. Kanunnâ-
meye göre her sancakta subaylarıyla bir-
likte 1400'er kişilik dört bölüklü taburlar
kurulacak, nüfusu yeterli olmayanlar civar-
dakilerle birleştirilecekti. Denize kıyısı bu-
lunan kazalardan redif askerî alınmayacak,
bunlar bahriye için ayrılacaktı. Redif aske-
ri adayları yirmi üç-otuz iki yaşları arasın-
da olacak ve kura ile gönüllülerden seçi-
lecekti. Asâkir-i Mansûre'den emekliye ay-
rılanlardan durumu uygun olanlar redif aske-
ri olabilecekti. Sadece savaş zamanında
istihdam edileceğinden barış zamanında
"münâvebe" adı altında mansûreye asker
yazılmayacaktı. Tâlimler nizâmiye askerî
bulunan yerlerde onların zâbitlerince, bu-
lunmayan yerlerde İstanbul'dan gönderi-
lecek subaylarca yaptırılacaktı. Redif aske-
rlerinin tâlimleri haftada birkaç gün,
kendi köylerinde, zaman zaman büyükçe
nahiyelerde veya kazalarda icra edilecek,
bunlar yılda iki defa büyük tâlime katıla-
caklardı. Elbise, silâh, çanta, matara, aylık
ve tayinatları devletçe karşılanacaktı. Re-
dif erlerine ayda 5 kuruş, zâbitlere ise uy-
gun miktarda maaş verilecekti.

Daha sonra hangi sancaklarda kimler
tarafından ne kadar asker toplanacağı hu-
susunda çalışmalar başlatıldı. Nüfus sayı-
mı yapılmış yerlerin ne kadar redif askerî
çıkartılabileceği hesaplandı, nüfusu yeter-
siz kazalar birleştirildi. Redif birliği kurul-
ması düşünülen yerlerde bu iş mütesel-
lim, mutasarrıf ve valilere bırakıldı. Önce-
likli olarak Anadolu'da Ankara, Çankırı ve
Karahisarısâhib'de (Afyonkarahisar) kuru-
lan redif birlikleri daha sonra Batı, Orta
ve kısmen Doğu Anadolu'nun bazı sancak-
larında teşkil edildi. Rumeli'de ise Selâ-
nik-Serez ve Silistre'de, ardından Gümül-
cine-Niğbolu, Üsküp, Köstendil, Tırhala,
Manastır, Prizren, Filibe gibi yerlere yay-
gınlaştırıldı. Redif askerinin sürekli dene-
tim altında bulundurulabilmesi için jurnal
tutulması usulü getirildi. Buna göre her
tabur sancağının adıyla anılacak, erden
binbaşıya kadar herkesin eşkâl kayıtları
yazılacak ve defterlerden iki nüsha ilgili

sancakta, bir nüshası da merkezde durmaktaydı. Yapılan değişiklikler her ay merkeze bildirilecekti. Redif askerlerinin çağdaş eğitim alabilmesi için zâbitlerin gruplar halinde İstanbul'a çağrılarak birkaç ay Asâkir-i Mansûre tâlimlerine katılmaları benimsenmiş, ayrıca mansûre askerlerinden yararlanılmaya çalışılmıştır. Bu arada Asâkir-i Mansûre subayları yılda iki defa sancak merkezlerinde yapılan genel tâlimlere katılıyordu. Her redif taburundaki bölüklerde birer onbaşı ve çavuşla yirmi beş topçu bulunuyordu.

Ülkenin hemen her yerinde redif birlikleri kurulmaya çalışılırken bazı karışıklıklar ortaya çıkınca 1836 Haziranında bazı değişiklikler yapıldı. Ağustostaki şûra toplantısında redif teşkilâtı bulunan sancakların belli merkezlere bağlanması kararlaştırıldı. Serasker Koca Hüseyin Paşa yeni orduyu Prusya'nın Landwehr teşkilâtı tarzında düzenlemek istedi ve bu hususta o sırada İstanbul'da bulunan Prusyalı Helmuth von Moltke'den faydalandı. İlk yenilik redif tâlimlerinde nöbetleşe usulünün getirilmesi oldu. Baharların hasat zamanına rastlaması sebebiyle yılda bir defaya indirildi. Her bölüğün sırayla sancak merkezine gidip eğitim görmesi karara bağlandı. Böylece sancak merkezlerinde sürekli asker kalması temin edilmiş oldu. Bu iş için kışlalar inşa edilecekti. Topçu tâlimleri için de İstanbul'dan her sancağa iki eleman gönderilecekti. Bu arada redif teşkilâtı Asâkir-i Mansûre taburlarına benzetilerek 1426 kişilik

mevcut 860'a indirildi ve her sancakta üç tabur yani 2560 asker bulundurulması benimsendi.

1836'da gerçekleştirilen bir başka değişiklikle redif taburlarının askerî ve malî idaresi bir elde toplandı. Böylece redif taburlarının bulunduğu sancaklar grup grup bir araya getirilerek birer müşirin idaresine verildi. Müşirliklere valiler getirilerek mahallî âyanların nüfuzu kırılmak istendi. İlk anda Karaman (Konya), Hüdâvendigâr (Bursa), Ankara, Aydın, Erzurum ve Edirne'de müşirlik kurulması hedeflendi. Kocaeli, Bolu, Karesi, Eskişehir ve Bursa merkez sancağı Hüdâvendigâr Müşirliği adı altında Ahmed Fevzi Paşa'ya bağlanırken Kütahya ve Karahisarısâhib sancakları feriklik itibarıyla edilerek bu müşirliğe eklendi. Mahallinde harcanan paralardan artan meblağ mansûre hazinesine aktarıldı. Ancak bu düzenleme uzun sürmedi, gerek Anadolu'da gerekse Rumeli'de yeni düzenlemelere ihtiyaç duyuldu. Bu arada redif birliklerinin merkezdeki mansûre ile hassa şeklinde örgütlendirilmesi yoluna gidildi ve taşrada da Redif-i Mansûre ile Redif-i Hassa birlikleri oluşturuldu. Daha sonra tümenler teşkil edilecekti (Lutfî, V, 74, 165-170). Aynı yıl süvari redif birlikleri kurulmaya başlandı. İlk önce Ankara ve Çankırı kazalarında kurulan süvarilerden 1838'de altı bölükten bir alay teşkil edildi. Bunların maaş ve tayinatları ile diğer masrafları devletçe karşılanacaktı.

Mekteb-i Harbiyye'nin ilk mezunlarını vermesinden sonra silâh altındaki redif askerleri muvazzaf sınıfına dahil edilerek zâbitleri ocaklarına gönderildi. Redif ordusu son yapısını ihtiyat veya kısa süreli hizmet şeklinde alacaktı. Nitekim daha 1838 yılında muvazzaflık süresi beş yıl olarak belirlenmişti. II. Mahmud'un ölümü arefesinde redif askerlerinin mevcudu 100.000'e yaklaşmıştı.

Askerî giderlerin karşılanması için 1834 yılında Redif-i Mansûre Hazinesi kurularak bazı gelir kaynakları buraya aktarıldı, ayrıca halktan iâne adıyla paralar toplandı. 1834 sonunda redif askeri sayısı 18.786, ödenen maaş tutarı 109.712,5 kuruş iken 1837 Ekiminde mevcut 84.796'ya, ödenen meblağ da 631.178 kuruşa yükseldi. Redif askerlerinin gelir gider hesapları mansûre hesaplarından ayrı tutulmuş, maaşların her ayın sonunda verilmesi benimsenmiştir. Subaylarıyla birlikte 1426 kişiden oluşan bir taburun aylık maaşı toplam 8347,5 kuruş tutuyordu. Başlıca gelir kaynakları iâne-i cihâdiyye emvâli, menâfi-i cedide tertibatı ve zuhurat vâridat-

tan; giderleri ise maaş, tâyinât-bahâ ve diğer masraflardan oluşmaktaydı (Cezar, s. 277-280). Bu giderler için halktan iâne-i cihâdiyye adı altında vergi toplanması kararlaştırılmış, ayrıca gümrük ve iltizam gelirlerinin bir kısmı redif hazinesine aktarılmıştır. Tanzimat döneminde nöbetleşe usulünün kaldırılması gibi bazı değişiklikler yapılırken redif hazinesi de lağ-vedildi.

6 Eylül 1843 tarihinde Serasker Rızâ Paşa zamanında ilân edilen ve kısmen Fransız, kısmen Alman etkisi altında bulunan askerî kanuna göre Osmanlı ordusu muvazzaf ordu, redif kuvvetleri, yardımcı kuvvetler ve başı bozuklar olmak üzere dört sınıfa ayrıldı. Böylece redif birlikleri dâimî orduya katıldı, muvazzaflık süresi önceleri beş yıl, ardından dört yıl olarak belirlendi. Daha sonraki yedi yıl içinde redif (ihtiyat) askeri olarak her yıl bir aylığına (sonraları iki yılda bir) kıtaya çağrılıp eğitim görmelerine karar verildi. O sırada redif birlikleri İstanbul, İzmit, Manastır ve Sivas gibi büyük eyalet merkezlerinde bulunuyordu. 1853'te redif askerleri dört (veya beş) ordu halinde teşkilâtlandırıldı ve ilk anda hassa (Üsküdar ve İzmir), Dersaadet (İstanbul ve Ankara), Rumeli (Manastır), Anadolu (Harput), Arabistan ve Irak ordularının kurulması hedeflendi. Bütün redif askerlerinin mevcudu 300.000 muvazzaf orduya karşılık 150.000'e ulaşmıştı.

1869 yılında Serasker Hüseyin Avni Paşa döneminde çıkarılan Fransız etkisi al-

II. Mahmud'un redif teşkilâtı ile ilgili hatt-ı hümayûn sûret (Lutfî, V, 74)

« Redif نظامی بولیه مذاکره اولوب وریلان قراردا اتفاق قلوب اماره سی
« کورنیکندن طوغریسی منون اولدم طیق استیذان اولدینی اوزره حرف
« بحرف اجرا اولنورق مشارالیهک مشرک خلعتلی آکسا وایدن مشرکلی
« یغوب پاشایدانله توجیه و فریقده شی اولهجه تنظیم اولسون اشو نظامات
« خیره ان شاه تعالی بوندن بویه صرمه سیله سار مجلده دخی تسبیق و اجرا
« اولندرق دین و دولت علیه من، انواع خیر و منافعی مستزم اوله جفته شبه
« بوغیده ده رأس مسئله ایکی شی اولوب برسی نظامات عسکره من لایز اولمی
« وریسیدخی اهالی و قرائک حایات و صیانتی اولخله اشته مجله ده اولان تمهد
« وجهه مشارالیهک هریری وچه کن سرقدن شوابی امر اجماعی بالاتفاق دقت
« و اهتمام اولنورایسه پک محظوظ اوله چمن خلل قننی طرفه عسکی ظهور ایدر
« ایسه ارتق پک شوری اغیار شامانه دم در کاردن جله به بویجه تنبیه اولوب
« نظامات مذکوردهک اصول و فروعه دار مواد لازمه اقتضا ایتدیگه طرفه
« عرض استیذان اولسون حق تعالی حضرتلری چله سنی وچه کزی توفیقات
« الهیه سته مظهر و دائمی دولت علیه من خیرلو خدمتله موق ایلداین «
« اشقوره مسئله سنک انضای خدمتده یولنان شایطان و امر ا و افرا صا کره
« نشان و مدالیدر ویرلدی
« Redif ضابطیندن محتاقو نظری خسرو بکه میر لوالق ربیسیه توجیهله
« صوفیه قائمقاملی ویرلدی.

Redif tâlimleriyle ilgili program (İstanbul 1325)

درت مفتعلی ردف تعلیملرینه خصوص
روغرام و تقسیم زمان.

برنجی هفته

برنجی کون

— البسه عسکریه آکاسی، جامه و بدمه معاینه نایبه، معاملات قیودیه.
— ۱ ساعت قدر د.س. طاقم ضابطلری ممر تنبیه : صورت عمو.
مباد و نظائیر عسکریه، مجازات عسکریه. ۱۰ مائز قلمه المساعت
و اضابطه دائر.

برنجی هفته

آیکینجی کون : قبل الظاهر

— ۱ ساعت درس. طاقم ضابطلری ممر تنبیه : سلاح و جغتانه ؛
نشانکده مکمل کورنی و هر نفر طر فدن اوکره نایجه به قدر مداکر، سی ؛
فتیک سیرکولب طاقمسی.
— ۵ دقیقه نشان نمایی : قیبه نک قورنسی ؛ نشان آندک و تنیک
در شو. مملک صورت - الله ده تاجی و مداکر می.
— ۲ ساعت ۱۵ دقیقه ممر د قلم. قاعده اساسیه : ماسور و کن
حرکتله بورور کن حرکتلر متناوبی یلدر یلی تقیم زمان :
— ۲۰ دقیقه ممر د فتک حرکتلری ؛ کوچک ضابطلرک تحت

tındaki askerlik kanununa göre ordu sayısı yediye çıkarıldı ve bütün kuvvetler nizâmîye, redif ve müstahfız diye üçe ayrıldı. Muvazzaflık hizmeti dört yıl, ihtiyat veya muvazzaf ihtiyatlık devresi bir yıl, rediflik hizmeti ise her biri "sınıf-ı mukaddem" ve "sınıf-ı sâni" adları altında üçer yıllık (dört veya iki) iki kurada devam ediyordu. 1287'de (1870-71) redif askerinin mevcudu 105.000 idi (Lutfî, XII, 111). 1871 yılında Enderun'dan redif sınıfına dahil edilmek üzere alımlar yapıldı (T SMA, nr. 8045). 1877'de üç kura çağrılmış olup üçüncüsüne "sınıf-ı sâlis" denildi ve bu sınıf "müstahfız" adıyla anıldı.

1886'da Veli Rızâ Paşa ile Goltz Paşa'nın da dahil olduğu Islahat Komisyonu'nda ele alınan kanuna göre redif askerlerinin hizmet süresi dokuz yıl olarak belirlendi. Bir yıl sonra çıkarılan, fakat beş yıl sonra yürürlüğe giren yeni kanuna göre ise hizmet süresi sekiz yıla indirildi. Redif subayları arasındaki dereceler muvazzaf ordudakilerle aynı idi. 1909 Haziranında kabul edilen Elbise-i Askeriyye Nizamnâmesi'ne göre redif erleriyle subaylarının ta-kacakları işaretler belirlendi. Redif teşkilâtı, 18 Ramazan 1330 (18 Ağustos 1328 r. / 31 Ağustos 1912) tarihinde müstahfız bölüklerine dönüştürüldü, böylece redif kavramı tarihe karışmış oldu.

BİBLİYOGRAFYA :

T SMA, nr. D 3082, D 8045; BA, MD, nr. 251, s. 117; BA, Cevdet-Askerî, nr. 10825, 15667, 18933, 44062; BA, HH, nr. 1918C, 1920B, 18050, 18320, 18494, 18593, 18627, 19118A; BA, Mühimme-i Asâkir Defterleri, nr. 44-48, 54, 60; Takvîm-i Vekâyî', def'a: 87, 92, 114, 133, 135, İstanbul 1250; Helmuth von Moltke, Türkiye Mehtapları (trc. Hayrullah Örs), İstanbul 1969, s. 29; Redif Taburları Nizamnâmesi, Süleymaniye Ktp., Hüseyin Paşa, nr. 813/4; Redif Askerî Talimatı, Süleymaniye Ktp., Hüseyin Paşa, nr. 875; Redif Askerî Talimatnâmesi, TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 2065, 2066; Asâkir-i Redife, İstanbul, ts.; Redif Devâir Haritası, İstanbul 1305; Mustafa Nûri Paşa, Netâiyü'l-vukûât, İstanbul 1327, IV, 109, 110; Cevad Paşa, Târîh-i Askerî-i Osmânî, İÜ Ktp., TV, nr. 4178, s. 80-89; Lutfî, Târîh, IV, 144, 171; V, 74, 165-170; IX, 58; XII, 111; Redif Zâbitanının Talimleri Hakkında Talimat, İstanbul 1328; Ahmed Ziya, "Redif Kanunu, Tanzimat'tan Cumhuriyete Yasalanmıştır", Düstür, İkinci tertip, İstanbul 1330, II, 181; Naci Çakın - Nâfiz Orhon, Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1793-1908), Ankara 1978, III/5, s. 195-198, 203-204; Musa Çadircı, "Osmanlı Ordusu'nda Yeni Düzenlemeler (1792-1869)", Birinci Askerî Tarih Semineri, Bildiriler, Ankara 1983, II, 92-96; a.mlf., "Anadolu'da Redif Askerî Teşkilatının Kuruluşu", TAD, VIII-XII/14-23 (1970-74), s. 63-75; Mübahat S. Kütükoğlu, "Redif Askerî Giderlerini Karşılama Üzere Alınan Bir Vergi: İâne-i Cihâdiyye", Birinci Askerî Tarih Semineri, Bildiriler, Ankara 1983, II, 145-166; a.mlf., "Sultan II. Mah-

mud Devri Yedek Ordusu: Redif-i Asâkir-i Mansûre", TED, XII (1982), s. 127 vd.; a.mlf., "Redif Kıyafetlerinin Maliyetine Dair", İFM, XLI/1-4 (1984), s. 283-299; Yavuz Cezar, Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi, İstanbul 1986, s. 246-247, 277-280; Cengiz Çakaloğlu, "II. Abdülhamid Devrinde Denizli Redif Taburu", Milletlerarası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, Bildiriler, Denizli 2007, I, 273-279; Naci Çakın, "Redif Teşkilatı", Askerî Tarih Bülteni, XIV/26, Ankara 1989, s. 31-56; J. Deny, "Redif", İA, IX, 666-668; a.mlf., "Radif", EI² (Fr.), VIII, 383-384.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

REENKARNASYON

(bk. TENÂSÜH).

REFFÂ

(bk. SERÎ er-REFFÂ).

REFÎ-i KÂLÂÎ

(رفع کالایی)

(1760 [?] - 1822)

Divan şairi.

İstanbul Topkapı'da doğdu. Asıl adı Mehmed Emin olup bir kumaşçının oğludur. Divanının baş tarafına oğlu Ahmed Münib Efendi tarafından yazılan mukaddimede altmış üç yaşında öldüğü belirtildiğine göre 1760'larda doğduğu söylenebilir. Devrin şairlerinden Seyyid Osman Sürûrî'nin ifadesine göre gençliğinde bir müddet babasının mesleğini yaptı. Bursalı Mehmed Tâhir'in onu gençliğinde kumaşçı olarak zikretmesi de Sürûrî'nin bu ifadesine dayanmış olmalıdır. Daha sonra Fâtih Medresesi'nde ilim tahsil ederek kadı olan Refî' yine Sürûrî'nin bildirdiğine göre cilt hastalığına müptelâ idi. Tütün, kahve, afyon gibi alışkanlıkları olduğunu şair kendisi söyler: "Kahve mâcun tütün enfîye ve kâfir afyon / İşte beş şeydir eden bizi azîm mecnun". Mezarı Topkapı dışında Takyeci Camii'ne giden yolun sağındaki kabristanda olup hanımı ve çocukları da yanında gömülmüştür. Divanında yer alan tarih beyitlerinden şairin iki oğlundan ilkinin İsmâil Rızâ olduğu öğrenilmektedir. Sicill-i Osmânî'de ikinci oğlunun Kâlâyîzâde diye bilindiği kaydedilir. Sanat kudreti zayıf olan Refî asıl şöhretini dönemin Sürûrî, Sünbülzâde Vehbî, Ayıntablı Aynî gibi şairleriyle yaptığı muhavverelerle kazanmıştır. Bilhassa Sürûrî ile karşılıklı hicivleri meşhurdur.

Refî'in bilinen iki eseri divanı ile Ermenice-Türkçe lugatıdır. Oğlu Münib Efendi tarafından 1284'te (1867) taşbaskısı olarak basılan divanın sonunda Münib Efendi'nin bir manzumesi yer alır. Divan şiiri nazım şekillerinin hemen hepsinde şiir yazan Refî'in şiirleri sanat kıymeti taşımaktan uzaktır. Divanın baş tarafında münâcât, na't ve mersiye yer alır. Kaptan Hüseyin Paşa, Kazasker Veli Efendizâde, Rumeli Kazaskeri Şemseddin Efendi, Vidin Valisi Ali Paşa ve İrfanzâde Ârif Efendi'yi öven kasideler bulunur. Şemseddin Efendi için yazdığı "lâle" redifli kasidesinde pek çok lâle ismi zikreder. Esasen şairin kendisi de bir lâle meraklısıdır. Tâhirülmevlevî onun Kasr-ı Lâle adıyla bilinen bir köşk yaptırdığını kaydeder. Divanda yirmi bir kaside, elli yedi gazel, on musammat, 153 tarih, yirmi dört beyit, iki kıta, üç muamma mevcuttur. Bunların çoğunda Refî, bazısında Kâlâyî veya Refî-i Kâlâyî mahlaslarını kullanmıştır. Yer yer tasavvufî heyecanların basit tezahürlerinin görüldüğü gazelleri de vardır. Kasidelerinde olduğu gibi gazellerinde de duyguya, hayale, akıcılık ve âhenge yönelik bir değer bulunmaz. Şairin en çok rağbet ettiği nazım şekillerinden biri tarihtir ki divanında altmış sekiz sayfa tutar. Divanında ayrıca Ermenice bir manzume ile Çingene terimlerinin yer aldığı bir kaside mevcuttur. Ermenice-Türkçe lugatı Amerika'da basılmıştır (Cleveland 1996).

BİBLİYOGRAFYA :

Fatîn, Tezkire, s. 161, 162; Muallim Nâci, Esâmî, İstanbul 1308, s. 149; Sicill-i Osmânî, II, 413; Osmanlı Müellifleri, II, 394; Tâhirülmevlevî [Tâhir Olgun], Şair Refî-i Kâlâyî, Süleymaniye Ktp., F. Sezaî Türkmen, nr. 89; a.mlf., "Edebî Bahisler: Şair Refî-i Kâlâyî", İslam Yolu, sy. 53-54-58 (6, 13 Ekim, 10 Kasım 1949); R. Dankoff v.dğr., The Versified Armenian-Turkish Glossary by Kalayî, Cleveland 1996; İsmail Ünver, "Refî-i Kâlâyî", Büyük Türk Klasikleri, İstanbul 1988, VIII, 196; İ. Hakkı Aksoy, "Refî-i Kâlâyî ve 'Geçme Çubuk' Manzumesi", Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, sy. 4, İstanbul 2001, s. 159-172; Kâmûsü'l-a'lâm, III, 2292.

MURAT ALİ KARAVELİOĞLU

REFÎ

(رفعی)

(ö. 811/1409'dan sonra)

Hurûfî şairi.

Farsça bir mecmuadaki kayda göre (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 1052, vr. 65^a) Preveze'de medfun bulunan Refî'nin hayatına dair bilinenler doğrudan doğruya iki eserinden çıkarılanlardan ibarettir. Dilin-